

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО

DESCRIPTION OF MODERN APPROACHES OF FUTURE EDUCATORS' PREPARATION FOR THE PRESCHOOL EDUCATION ESTABLISHMENTS

Ця стаття висвітлює деякі аспекти проблеми підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на сучасному етапі становлення вищої освіти. Здійснюється аналіз результатів наукових досліджень, в яких розкриваються аспекти означеної проблеми. Особливе місце надається проблемі розвитку особистості студентської молоді, її морально-духовному становленню в сучасному закладі вищої освіти.

Увага надається характеристиці підходів до підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, які є на часі. Констатовано, що з-поміж актуальних проблем, які потребують негайного вирішення, – забезпечення інноваційного характеру базової освіти вказаних фахівців, осучаснення змісту та гуманізація методів і форм підготовки майбутніх кадрів для сфери дошкільної освіти, визнання особистості студента найвищою цінністю, врахування його потреб, запитів, здібностей, індивідуальної історії життя.

З огляду на це, особливо гостро постає проблема розвитку культури самовираження майбутніх фахівців дошкільної освіти як вагової складової частини їхнього особистісного та професійного становлення. Обґрунтовано, що впровадження педагогічної інноватики в освітній процес ЗВО є запорукою розвитку культури самовираження майбутнього фахівця. Феномен «культура самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» тлумачиться як особливості (відмінні від інших людей властивості особистості), способи (систематизовану сукупність дій, використаних для досягнення мети), результати (проміжні та кінцеві продукти) самоорганізованої професійної діяльності. Зазначається також, що концепція дослідження забезпечується єдністю методологічного, теоретичного та методичного аспектів. Здійснено висновки дослідження та окреслено його перспективи.

Ключові слова: особистість, творчий потенціал, культура самовираження,

заклади вищої освіти, майбутні вихователі закладів дошкільної освіти.

This article elucidates some aspects of problem of future educators' preparation for preschool education establishments nowadays. The analysis of results of scientific researches comes true the aspects of the marked problem open up in that. The special place is given to the personal students' development, their moral and spiritual formation in the modern higher educational institutions.

The special attention is paid to the characteristics of different modern approaches of future educators' preparation for modern preschool education establishments.

It is ascertained, that among the other issues of the day, that need immediate solution is providing of innovative character of base education of the mentioned above specialists; modernization of maintenance and humanizing of methods and forms of training for the sphere of preschool education; recognition of personality of student as the greatest value, taking into account his or her needs, inquiries, capabilities and individual history of life.

Taking into account this aspect, the problem of development of culture and self-expression for future specialists of preschool education is a major concern.

It is proved that the introduction of innovative methods in educational process is a guarantee of the self-culture development of future specialists.

The phenomenon of "the self-expression culture of the future pre-school teachers" is explained as peculiarities, means and results of self-organized professional activity. The concept of researching is provided by the unity of the methodological, theoretical and methodical aspects. The conclusions of the research are realized and their prospects are described.

Key words: personality, creative potential, culture of self-expression, establishments of higher education, future specialists of preschool education establishments.

УДК 378:373.2011.3-5

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-17-1-27>

Онищук І.А.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри теорії і методики
дошкільної та початкової освіти
Кременецької обласної
гуманітарно-педагогічної академії
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми у загальному вигляді. Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формувати здатність навчатися упродовж життя, розвивати морально-духовні цінності. Пріоритетами державної політики в розвитку вищої освіти є: її особистісна орієнтація; створення рівних можливостей для молоді у здобутті якісної освіти; формування національних та загальнолюдських цінностей; формування через освіту здорового способу життя; забезпечення педагогічних умов для професійної самореалізації педагогічних працівників, підвищення їх соціального статусу; впровадження інформаційних педагогічних технологій, забезпечення

доступності інформації, навчальної і довідкової літератури; створення індустрії навчальних засобів та ринку освітніх послуг; інтеграція української вищої освіти в європейський та світовий освітній простір; гармонійне поєднання навчального процесу та наукової діяльності студентської молоді; використання сучасних наукових здобутків. Зокрема, майбутнім фахівцям дошкільної сфери належить стати конкурентоспроможними в європейському й світовому освітньому просторі, мобільними на ринку праці в контексті особистісного духовно-світоглядного вибору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підґрунтям розгорнутого наукового пошуку є система поглядів фахівців щодо визнання в

освітньому процесі закладів освіти найвищою цінністю особистості, потребу в актуалізації її творчого потенціалу (Ш. Амонашвілі, Ю. Бабанський, Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, Г. Васянович, В. Загвязінський, І. Зязюн, В. Кремень, М. Марусинець, В. Моляко, Н. Ничкало, В. Петровський, М. Романенко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, О. Сухомлинська, І. Якиманська та інші). Дослідження зазначених вище науковців розкривають зміст, умови, чинники, засоби, методи, форми, технології підготовки студентської молоді до професійної педагогічної діяльності.

Різні аспекти проблеми професійної підготовки фахівців дошкільної освіти висвітлено в дослідженнях Л. Артемової, Г. Беленької, Н. Гавриш, І. Дичківської, Т. Жаровцевої, Л. Зданевич, С. Івах, Е. Карпової, О. Кононко, К. Крутій, С. Курінної, Н. Лисенко, О. Листопад, І. Луценко, В. Ляпунової, Л. Позняк, Т. Поніманської, Т. Танько, О. Фунтікової. В. Ядешко та інших науковців. У центрі уваги вказаних дослідників знаходиться проблема розвитку особистості майбутнього фахівця дошкільної сфери, його уміння реалізувати свій творчий потенціал, у соціально прийнятний спосіб самовиражатися в процесі професійної діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З-поміж пріоритетних завдань підготовки студентів означеної категорії у закладах вищої освіти на сучасних засадах є: забезпечення інноваційного характеру базової освіти вказаних фахівців; осучаснення змісту та гуманізація методів і форм підготовки майбутніх кадрів для сфери дошкільної освіти; визнання особистості студента найвищою цінністю, врахування його потреб, запитів, здібностей, індивідуальної історії життя, в тому числі розвиток культури самовираження.

Мета статті – на основі аналізу психолого-педагогічної літератури охарактеризувати сучасні підходи до підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. У власному дослідженні ми виходили з розуміння, що проблема розвитку особистості майбутніх вихователів ЗДО є надзвичайно актуальною, адже зумовлена нагальною потребою суспільства у висококваліфікованих фахівцях, запровадженням в освітній процес новітніх педагогічних технологій та необхідністю налагодження ефективної взаємодії особистості в різних сферах життєдіяльності.

Як зазначає О. Кононко, в основу організації педагогічного процесу у закладі вищої освіти має бути покладена *психологія розвитку особистості*, а центром відліку в осучасненні змісту освіти майбутніх фахівців дошкільної сфери – вчення про *цінність і сенс життя*.

Отже, вказаний автор акцентує увагу на важливості формування особистості студентської молоді у процесі професійної підготовки. Науковець характеризує такі базові якості та властивості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти: *розсудливість, практична умілість, комунікативність, самостійність (автономність), відповідальність та креативність (інноваційність)*.

При цьому автор наголошує, що сучасний фахівець дошкільної освіти має бути здатний конструктивно розв'язувати педагогічні проблеми, виявляти гнучкість та мобільність, діяти адекватно, довіряти власному досвіду, поєднувати соціальні інтереси з особистими, досягати успіху у професійній діяльності соціально прийнятними способами, оскільки майбутній вихователь є активним суб'єктом власної життєдіяльності, його активність має пов'язуватися, з одного боку, з *самосвідомістю* (здатністю рефлексувати, об'єктивно оцінювати свої досягнення та прорахунки, з другого – із *самобутністю* (своєрідністю, оригінальністю, несхожістю на інших, з третього – із *самодіяльністю* (фіксується здатністю до ініціації, самостійних відповідальних дій) [4]. До основних психолого-педагогічних умов оптимізації процесу підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти О. Кононко зараховує:

- формування цілісної *наукової картини сучасного світу*, розуміння важливості для професійної діяльності власної світоглядної позиції;
- розвиток *суб'єктної активності*, надання права на відповідальне самовизначення, на власний вибір, на прийняття самостійних рішень;
- вироблення в кожного студента *оптимістичної гіпотези власного розвитку*, довіри власним можливостям, позитивної життєвої перспективи;
- виховання ідеалів *солідарності*, навичок групової, кооперативної діяльності, вміння працювати у команді, узгоджувати позиції;
- розвиток *рефлексії*, вміння об'єктивно оцінювати власні здобутки та прорахунки;
- вправлення в умінні *самовиражатися у соціально прийнятний спосіб*;
- збагачення *емоційного життя*, розвиток сприйнятливості та чутливості;
- заохочення та підтримка проявів творчої активності, *креативності* як базової якості особистості;
- навчання умінню складати свій *життєвий проект*, планувати та доцільно організовувати працю та відпочинок, досягати поставлених цілей [4].

Заслугує на увагу позиція Л. Артемової, яка вважає, що провідним підходом до якісної підготовки майбутніх вихователів ЗДО є співпраця

викладача із студентами, формування в них професійної мотивації, підтримка особистісних прагнень самореалізуватися як фахівець. Автор зауважує, що більшість методів роботи, якими навчають студентську молодь у закладах вищої освіти, спрямовані на репродуктивну діяльність. На думку Л. Артемової, репродуктивний метод опанування програмового змісту важливий і необхідний, проте він має оптимально співвідноситися з реконструктивним і творчим [1].

У дослідженні Г. Беленької, спрямованому на формування професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти, наголошується: «Масштабні зміни, що нині відбуваються у світі та в Україні, значною мірою пов'язані з розвитком духовності людини». Вивчаючи феномен компетентності майбутнього фахівця дошкільної сфери, фахівець кваліфікує його як особистісний інтеграл, структурними компонентами якого є мотиви, знання, фахові уміння та професійно значущі якості особистості. На думку Г. Беленької, професійна компетентність випускника визначається базовою і розглядається як здатність студента трансформувати особистісні і навчальні здобутки у площину професійної діяльності. До особистісних професійно значущих якостей майбутніх вихователів дошкільних закладів автор зараховує любов до дітей, вимогливість, емпатію та комунікативність. В умовах ступеневої підготовки у закладі вищої освіти професійна компетентність випускника, на думку автора, кваліфікується як базова здатність трансформувати особистісні й навчальні здобутки у площину професійної діяльності [3].

Розробляючи проблему підготовки фахівців дошкільної освіти у сучасних умовах України, К. Крутий акцентує на актуальності впровадження у процес підготовки молоді до майбутньої професійної діяльності інтегрованого підходу. На думку автора, він є визначальним в освіті, таким, що уособлює ідею взаємозв'язку і взаємодії в будь-якому з компонентів освітнього процесу відповідно до тих чи інших цілей і завдань освіти. Завдяки ньому підвищується рівень цілісності освітнього процесу закладу вищої освіти, він організується за принципом інтеграції. Під принципом інтеграції К. Крутий розуміє стан пов'язаності, взаємопроникнення і взаємодії окремих освітніх галузей, що забезпечують цілісність освітнього процесу [5].

Науковий доробок С. Нечай, Г. Падалки, Т. Танько, О. Федій, А. Шевчук слугує теоретичним підґрунтям ефективної підготовки майбутніх педагогів до застосування музичного мистецтва у розвитку творчих здібностей дошкільників. У контексті нашого дослідження, спрямованого на вивчення феномена «культура самовира-

ження у художній діяльності», праці вказаних фахівців заслуговують на особливу увагу.

Дослідження Г. Підкурғанної присвячене розробці теоретико-методичних основ художньо-педагогічної підготовки студентів факультетів дошкільної освіти педагогічних університетів. На думку автора, основу художньо-педагогічної підготовки фахівців дошкільної освіти утворюють три складники: художній, психологічний та педагогічний. Водночас Г. Підкурғанна констатує, що власне «художньо-педагогічна підготовка» в єдиній системі загальноосвітньої та професійної підготовки нині ще не набула інтегративної якості.

Автор акцентує на тому, що художньо-педагогічна підготовка відповідатиме сучасній філософії освіти за умов, що:

- пріоритетним напрямом її здійснення буде використання ідей системно-синергетичного підходу, що уможливить розгляд спеціальних дисциплін як складників професійної освіти;
- визначаються найбільш фундаментальні, стратегічні й технологічні засади розвитку особистості студента як основного методологічного принципу сучасної філософії освіти;
- вибір і структурування змісту спеціальних дисциплін, спрямованих на художньо-педагогічну підготовку, ґрунтуватиметься на ідеях культурологічної і поліхудожньої освіти, розроблятиметься на інтегративній основі та будуватиметься за модульною системою;
- основою методичного управління вивченням навчальних дисциплін слугуватиме технологія моделюючого навчання як засобу організації самоосвітньої діяльності, розвитку професійного мислення, забезпечення суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії [7].

У своєму дослідженні Г. Підкурғанна визначає, що метою художньо-педагогічної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти є вільний розвиток та самоактуалізація студентської молоді в процесі опанування художньо-педагогічними знаннями, професійним мисленням та значущими особистісними якостями [7].

У дослідженні С. Нечай розкрито теоретико-практичні аспекти підготовки майбутніх вихователів до поліфункціонального застосування музики в аудіальному розвитку дошкільників. Автор розробив альтернативний підхід до процесу ознайомлення дитини дошкільного віку зі звуком, уміння диференціювати оточуючу аудіальну інформацію, визначати її якість, адекватно на неї реагувати, захищатися від її ймовірного негативного впливу. С. Нечай підкреслює: усіма зазначеними уміннями має оволодіти майбутній вихователь у закладі вищої освіти. Як зазначає С. Нечай, модель підготовки майбутніх вихователів до музично-педагогічної діяльності перед-

бачається збалансованість особистісного та професійного компонентів. На думку автора, особистісний компонент визначає міру внутрішньої готовності студента до цієї діяльності, ступінь розвитку його особистісних якостей; професійний компонент підготовки майбутніх вихователів відображає міру зовнішньої процесуально-діяльничої форми прояву відповідних характеристик, інтегрує теоретико-методичну та інструментальні складові частини [6].

Означені вище вектори вдосконалення процесу підготовки майбутніх фахівців дошкільної сфери напряму пов'язані з проблемою цінностей, ціннісних орієнтацій. За визначенням І. Беґа, ціннісна система розуміється як «складно побудований регулятор життєдіяльності, який відображає у своїй структурній організації зміст особливостей об'єктивної діяльності, що охоплює і зовнішній для людини світ, і саму людину в усіх її об'єктивних характеристиках» [2, с. 17].

Система ціннісних орієнтацій педагога, зокрема й вихователя, за В. Сластьоніним, є одним зі структурних утворень його професійної та особистісної самосвідомості. До структури професійно-педагогічної культури дослідник зараховує такі педагогічні цінності:

- цінності-цілі;
- цінності-засоби;
- цінності-ставлення;
- цінності-якості;
- цінності-знання [8, с. 70].

Науковці вбачають у цінностях феномен суспільного буття та суспільного ідеалу саме в особистісній формі, тобто на рівні індивіда. Так, О. Савченко вважає, що сучасний стан педагогічної теорії й практики потребує наукового обґрунтування двох систем цінностей: по-перше, тих, на які має орієнтуватися освіта нині та в перспективі; по-друге, тих, які будуть створюватися, формуватися в самому освітньому процесі.

Висновки. Проблема розвитку особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти є надзвичайно актуальною, адже зумовлена нагальною потребою суспільства у висококваліфікованих фахівцях, запровадженням в освітній процес новітніх педагогічних технологій та необ-

хідністю налагодження ефективної взаємодії особистості в різних сферах життєдіяльності. Зважаючи на вищезазначене, розгорнуте нами наукове дослідження є логічним продовженням наявних у вітчизняній та зарубіжній науці провідних ідей та положень щодо підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти, зокрема й оптимізації його культури самовираження у художній діяльності.

Перспективу наукового пошуку вбачаємо в апробації авторської моделі розвитку культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності та перевірці її ефективності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи : навчально-методичний посібник. Київ : Кондор, 2008. 272 с.
2. Бех І.Д. психологічні джерела виховної майстерності : навч.-посібник. Київ : Академвидав, 2009. 248 с.
3. Бєленька Г.В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки : дис. .... докт. пед. наук. Київ, 2013.
4. Кононко О.Л. Формування у майбутнього фахівця базових якостей особистості. *Горизонти освіти. Психологія. Педагогіка*. 2014. № 1. С. 49–54.
5. Крутій К.Л. Інтеграція в дошкільній освіті як інноваційне явище, або що треба знати про інтеграцію? URL: http://ukrdeti.com/wp-content/uploads/2017/08/Стаття_проф.Крутій_К._Інтеграція.pdf (дата звернення).
6. Нечай С.П. Теорія і практика підготовки майбутніх вихователів до поліфункціонального застосування музики в аудіальному розвитку дошкільників : дис. ... докт. пед. наук. Київ, 2015.
7. Підкурманна Г.О. Художньо-педагогічна підготовка студентів у світлі новітніх тенденцій методологічної та функціонально-структурної перебудови. *Соціалізація особистості* : збірник наук праць / під ред. Капської А.І. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1999. С. 131–143.
8. Сластенин В.А. Педагогіка : учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов. Москва: Издательский центр «Академия», 2002. 576 с. URL: http://krotov.info/lib_sec/shso/71_slas0.html.